

Jak złożyć protest wyborczy?

Protest wyborczy jest podstawowym i powszechnym środkiem umożliwiającym sądową kontrolę prawidłowości przeprowadzenia i ważności wyborów. Możliwość wniesienia protestu wyborczego jest nieodłącznym elementem procedur wyborczych w Polsce. Protesty wyborcze w wyborach do Sejmu i Senatu rozpoznaje Sąd Najwyższy w postępowaniu nieprocesowym – pisze ekspertka Fundacji Batorego dr hab. Anna Rakowska.

1. W jakim terminie należy wnieść protest?

Protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (protest złożony przed tym dniem nie będzie skuteczny i zostanie pozostawiony bez rozpoznania). Nadanie w tym terminie protestu w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu Prawa pocztowego jest równoznaczne z wniesieniem protestu do Sądu Najwyższego.

Wyborcy przebywający za granicą lub na polskim statku morskim mogą złożyć protest odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Taki wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju. Inaczej protest zostanie pozostawiony bez biegu.

Termin do wniesienia protestu jest terminem zawitym, co oznacza, że jego przekroczenie skutkuje pozostawieniem protestu bez dalszego biegu. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu.

2. Jakie zarzuty należy postawić w proteście?

Protest może zostać wniesiony przeciw:

1. ważności wyborów w ogóle
 2. ważności wyborów w okręgu
- lub
3. wyborowi określonej osoby.

Protest może być złożony z powodu:

1. dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów

lub

2. naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

3. Kto może wnieść protest?

Protest przeciwko ważności wyborów z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom lub naruszenia przez właściwy organ wyborczy przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania. Należy przez to rozumieć także wyborcę dopisanego do spisu wyborców w dniu głosowania.

Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła lub senatora może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego.

Prawo wniesienia protestu przysługuje również przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu komitetu wyborczego.

4. Wymogi formalne protestu

Protest wnosi się na piśmie. Niemożliwe jest wniesienie protestu w innej formie, czyli np. w postaci elektronicznej.

Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty (wymienione w punkcie 3) oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których je opiera.

Protest powinien wskazywać oznaczenie Sądu, do którego jest kierowany („do Sądu Najwyższego”), a nadto zawierać: oznaczenie uczestników, oznaczenie rodzaju pisma, dokładnie określone żądanie, a także wnioski o wezwanie świadków, biegłych, dokonanie oględzin i inne wnioski dowodowe.

W proteście należy wskazać uczestników postępowania. Uczestnikami postępowania są: sam wnoszący protest, przewodniczący właściwej komisji wyborczej albo jego zastępca i Prokurator Generalny. Warto nadto zwrócić uwagę na słuszny pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Katowicach (postanowienie z 30 stycznia 2007, wydane w sprawie V Acz 27/07), zgodnie z którym niewskazanie imion, nazwisk oraz adresów osób pełniących funkcje przewodniczących właściwych komisji wyborczych, którzy są uczestnikami postępowania, nie stanowi braku formalnego protestu. Wskazane informacje są znane Sądowi z urzędu.

Kolejnym wymogiem ogólnym jest konieczność wskazania rodzaju pisma, czyli zatytułowanie go jako „protest”. Należy przy tym pamiętać, że błędne oznaczenie pisma, jeśli tylko spełnia ono inne wymagania formalne (w szczególności zawiera żądanie wszczęcia postępowania w sprawie kontroli prawidłowości procesu wyborczego), nie ma znaczenia, a mylnie oznaczonemu protestowi należy nadać bieg.

Protest powinien dokładnie określać żądanie, czyli wskazywać, czego skarżący się domaga. Katalog możliwych żądań w sprawach z protestów zawiera: stwierdzenie nieważności wyborów, nieważności wyboru posła, nieważności wyboru senatora, nieważności wyborów w okręgu.

Zarzuty, które mogą stanowić podstawę protestu, zostały wymienione w punkcie 2 opracowania. Pierwszym z nich jest dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom. Przestępstwa te są stypizowane w rozdziale XXXI Kodeksu karnego. Samodzielnej podstawy protestu nie mogą więc stanowić wykroczenia przeciwko wyborom.

Drugą podstawą, na której można oprzeć protest, jest naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego, przy czym muszą to być przepisy dotyczące głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Podstawą protestu nie może być więc naruszenie jakiegokolwiek innego przepisu ustawy wyborczej. Na tej podstawie skarżący może podnosić naruszenie przepisów regulujących w sposób ogólny przebieg głosowania, kwestie związane z warunkami ważności głosu, ustaleniem wyników głosowania w obwodzie i w okręgu oraz ustalenie wyników wyborów.

Co istotne, w proteście trzeba wykazać, że stanowiące jego podstawę naruszenie przepisów Kodeksu miało wpływ na wynik wyborów.

Niezwykle ważne jest zawarcie w proteście wniosków dowodowych, gdyż z uwagi na specyfikę postępowania z protestu Sąd nie poszukuje i nie gromadzi dowodów z urzędu. Konieczne jest więc zawnioskowanie w proteście przeprowadzenia takich dowodów, które przekonają Sąd o jego zasadności. Najczęściej wykorzystywanymi – jako najbardziej przydatne – środkami dowodowymi w postępowaniu z protestu powinny być: dowód z oględzin (kart do głosowania), z dokumentów (protokołów komisji wyborczych), z przesłuchania świadków (np. co do naruszenia tajności głosowania, przyjęcia lub udzielenia korzyści majątkowej, przeszkadzaniu w głosowaniu, nadużycia przy obliczaniu głosów) czy z opinii biegłego (np. co do uszkodzenia, przerobienia lub podrobienia protokołów lub innych dokumentów).

Ważna jest nadto regulacja wskazująca, że Sąd pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w Kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do Sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej. W praktyce zdarzają się sytuacje, kiedy wyborcy wnoszą protesty mimo zaistnienia tej negatywnej przesłanki. Dotyczą one np. uczynienia przedmiotem zarzutu pominięcia wnoszącego protest w spisie wyborców w obwodzie głosowania właściwym ze względu na miejsce zamieszkania i w konsekwencji niedopuszczenia do głosowania, w takiej sytuacji bowiem wyborcy przysługuje możliwość wniesienia reklamacji w sprawie nieprawidłowości przy sporządzaniu spisu.

Tym niemniej, jak orzekł Sąd Najwyższy (postanowienie z 19 października 2000, sygn. III SW 14/00): „uprawnienia do złożenia protestu nie jest pozbawiony wyborca skreślony z rażącym naruszeniem prawa ze spisu wyborców w czasie uniemożliwiającym faktyczne wykorzystanie środków prawnych zaskarżenia tej czynności”, w szczególności jeśli wyborca nie miał możliwości wykorzystania trybu reklamacyjnego i złożenia skargi do Sądu.

Wszelkie pisma i postępowanie w sprawach wyborczych są wolne od opłat.

Anna Rakowska - dr hab., profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokat, członkini Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji Batorego i Zespołu ds. Kontroli Konstytucyjności Prawa przy Marszałku senatu RP, autorka licznych publikacji m.in. z zakresu prawa wyborczego.